

Optimizmusból drámai vég

Forradalom előtt –
A Magyar Képzőművészeti Főiskola 1945–56 között

MKE, Barcsay Terem, 2016. X. 20. – XII. 4.

SINKÓ ISTVÁN

Kiállítási enteriőr

Nagyszabású, filológiai és látványában is pontos és izgalmas kiállítást rendezett *B. Majkó Katalin* és *Révész Emese* a Magyar Képzőművészeti Egyetem Barcsay Termében és aulájában. Átfogó képet ad a tárlat az 1945 és 1956 közötti évek képzőművészeti oktatásának szemléleti változásairól, illetve megemlékezik a főiskola forradalomban elesett áldozatairól.

A kiállítás első, rövid tematikai egysége az 1945 és 48 közötti, a fordulat éveit megelőző időszak néhány

CSEARNUS TIBOR:
Orlai Petrich Soma Petőfit festi,
1950, olaj, vásznon
© HUNGART 2016

alkotójának, a főiskolát akkor látogató hallgatóknak az Európai Iskolához való kötődését mutatja be. Ezek a hallgatók később (mint pl. *Jánossy Ferenc*, *Orosz Gellért*, *Nuridsány Zoltán*, *Hegyi György*) az absztrakt törekvések eltiprása után a főiskola murális feladataiba „menekültek”, mozaikokat, dekoratív munkákat készítettek, így vészelve át a dogmatikussá váló légkört. Mestereik közül Berény és Bernáth Aurél, Kmetty vagy épp Domanovszky, akik innen-onnan a „nyugatos” szemléletmódot is képviselték, megőrizhették a tanári állásukat, de megszenvedték a változás retorzióit.

foto: Berényi Zsuzsa

A Barcsay Terem belső terében kialakított diplomavédelmi emelvény köré a két kurátor-rendező a korszak diplomaterveit, diplomamunkáit helyezte el, sőt diplomavédelmi jegyzőkönyveket is olvashatunk, melyekből kiderül, mennyire volt fontos szempont a pártosság, az ideológiai megbízhatóság, s mennyit számított a minőség, a minőségi képalkotói tevékenység. *Kokas Ignác*, *Csernus Tibor*, *Konok Tamás*, *Thury Mária*, *Keserő Ilona* vagy *Szurcsik János* diploma-festményei, *Hajnal Gabriella* tanulmányképei mellett remekbennél remekebb, alapos akadémikus rajzvázlatot, szén-, illetve ceruzaportrét láthat a néző az akkori növendékektől. De például *Berki Viola* ceruzaportrét – mint visszaemlékezésében a művész is leírja – a mesterek is nagy elismeréssel fogadták, „túlmutatott a realizmuson, élet volt benne és érzelem”.

A főiskolai képzés szemléletét 1948-tól a szocialista realizmus eszmei-ideológiai korlátai determinálták. Optimizmus, alaposság, közérthetőség és jól felkészültség kellett hogy jellemezze a hallgatói munkákat. Ehhez a szakmai alapot csak a „megfelelő káderlappal” – értsd ideológiai védelemmel – bíró mesterek teremthették meg. Berény, Domanovszky, Bernáth, Kmetty és Barcsay folyamatos harcban álltak a számonkérés, a tanító jelleget szánt, de alapjában véve fenyegető kritikákkal szemben. Többeket – mint például Szőnyit, Ferenczy Bénit – el is mozdították az állásukból. A kiállítás falain az európai avantgárd élcsapatából retrográd főideológussá züllő Bortnyik Sándor kíméletlen kritikai jellemzéseit, megjegyzéseit olvashatjuk, melyek a légkör ellehetetlenítését, a fenyegetettséget segítették elő.

Ugyanakkor a szemlélet torzulása nem feltételezte a minőség romlását, hisz mai, elfogulatlan szemmel elmondhatjuk, hogy például *Csernus Orlai Petrich Soma Petőfit festi* című képe, *Thury Mária* Semmelweis életéből vett jelenete vagy akár *Kokas Ignác* iparimunkás-festménye szakmailag jól megoldott, realista képek

foto: Berényi Zsuzsa

voltak. A hozzájuk vagy más képekhez készített tanulmányrajzok, képvázlatok frissessége máig ható erővel bír.

A grafikai munkákra éppúgy jellemző a kettősség, mint a festészeti anyagra. A témájukban megfelelően akaró, de technikájukban újra is törekvő – így a szemléleti konvenciókat megtörő – művek sorát állították ki a rendezők. Kondor Béla 1956-os diplomamunkája, a *Dózsa*-sorozat már teljes vértetében mutatja a – az amúgy a feliratok szerint gyenge képességűnek ítélt – mestert. A műben benne rejtőzik nem csupán az elmúlt évszázadok nagy grafikusai iránti tisztelet, de Kondor elementáris forradalom-előérzete is. Azé a forradalomé, melynek végül a Magyar Képzőművészeti Főiskola is részese, aktív szereplője lett, s melyben négy fiatal képzőművész halála a traumatikus végét is jelentette egy lezárandó korszaknak. Erről a néhány napról, illetve a mesterek és a hallgatók a forradalom alatti és a forradalom, valamint a leverettetés élményeiről készült munkáit az aulában látható megrendítő anyag mutatja be.

Az áldozattá váló ifjú képzőművészek néhány műve (őket orosz katonák végezték ki a főiskola pincéjében), az illegális röplapgyártásban résztvevők nyomatai (erről Sűmegyi György a forradalom grafikai leleteiből készült remek kötetében is sok szó esik), illetve a helyszínen készült vázlatok alapján a szinte saját maguknak festett, rajzolt munkákból erőteljesen rajzolódik ki az a végkifejlet, melyet a központosított „optimizmus” álderűje szabadított rá nemcsak a Magyar Képzőművészeti Főiskola életére, de az egész magyar szellemi életre is.

A kicsit klasszikussá emelkedő, szinte patetikus gyászképek vagy az ellenállásra buzdító, tragikusan harsány grafikák jól mutatják, honnan érkeztek ebbe az új helyzetbe a művészek és a művészjelöltek. *Kocsis Imre* vázlatai például szinte főiskolai tanulmányokként hatnak. *Szőnyi Gyász* viszont hagyományos, „greshames” világának

Fotó: P. Szabó, Ernő

szép rézkarlenyomata. A katalizma nem változtatta meg a stílust, csupán más érzelmi töltetett adott a megszokott formarendeknek.

B. Majkó Katalin és Révész Emese nem csupán az egyetem archívumában található anyaggal gazdálkodott, hanem komoly gyűjtőmunkát végzett, melynek során lappangó vagy kevésbé frekventált helyen fellelhető alkotások kerültek a kiállítótér falaira. Közelmúltunk egy tragikus voltában is bemutatható és elemezhető szegmense tárult most fel. Köszönet érte a kiállítás minden alkotójának.

LAKNER LÁSZLÓ:

Utca – 1956, 1957, olaj, farost, 70x90 cm

RÉVÉSZ ANTAL:

Francia kikötőmunkások sztrájkja (diplomamunka), 1953, szén, papír © HUNGART 2016

SVÁBY LAJOS:

Akttanulmány, 1956 körül, olaj, vászon © HUNGART 2016

Fotó: Berényi Zsuzsanna

